

Wacław z Szamotuł | Już się zmierzcha

Prosta reformacyjna muzyka użytkowa

„Kiedyś sobie wyobraziłem, że jeśli jakaś kobieta o tej najwłaściwszej z pór dnia powie: »Już się zmierzcha«, to ja stracę dla niej głowę” – wyznał kiedyś Wojciech Kuczok w rozmowie z Anną Błaszkievicz. Sentyment pisarza do pięknego, zmysłowego słowa „zmierzchać” z pewnością znajduje swe źródło w popularności czterogłosowej *Modlitwy gdy dzieci spać idą*, obecnej w repertuarze każdego polskiego chóru i większości kameralnych zespołów wokalnych zajmujących się wykonawstwem muzyki dawnej.

Jej twórca, [Wacław z Szamotuł](#), uchodzi za jednego z najwybitniejszych kompozytorów [renesansowych](#) w Polsce. Szymon Starowolski, słynny z erudycji historyk i pisarz polityczny epoki [baroku](#), pisał o nim nawet, że: „gdyby losy pozwoliły mu żyć dłużej, z pewnością nie potrzebowaliby Polacy zazdrościć Włochom [Palestriny](#)”. Szamotulczyk przeżył zaledwie 36 lat – mniej więcej dziesięć lat przed śmiercią związał się z ruchem reformacyjnym, przeszedł z katolicyzmu na kalwinizm i zaprzyjaźnił się z Andrzejem Trzeciekim, współtłumaczem Biblii Brzeskiej, pierwszego protestanckiego przekładu Pisma Świętego na język polski, oraz twórcą licznych pieśni religijnych, uwzględnionych z czasem w wielu kalwińskich kancjonałach.

Jedną z nich jest właśnie *Modlitwa*, która w opracowaniu Wacława z Szamotuł może posłużyć za modelowy przykład prostej reformacyjnej muzyki użytkowej – co o tyle zaskakuje, że twórczość [motetowa](#) kompozytora, nawiązująca do [polifonii](#) franko-flamandzkiej, stanowi jedno ze szczytowych osiągnięć wielogłosowej muzyki XVI wieku. Tymczasem pieśń *Już się zmierzcha*, z *cantus firmus* w głosie tenorowym, melizmatycznym [kontrapunktem](#) i drobnymi, ograniczonymi do kilku dźwięków imitacjami, nie odznacza się innowacyjnością pod względem technicznym. Charakteryzuje się za to elegancką symetrią fraz, jasną fakturą, zharmonizowaną ze zwrotkową budową tekstu, oraz typową dla Szamotulczyka, ujmującą inwencją melodyczną.

Modlitwa gdy dzieci spać idą oraz *Powszednia spowiedź*, także do słów Trzeciekiego, zostały zamieszczone w kancjonał Łazarza Andrysowicza, wydanym w Krakowie przed 1556 rokiem i niezachowanym do czasów współczesnych. Obydwie kompozycje znamy z późniejszych, dziewiętnastowiecznych odpisów (*Już się zmierzcha* przetrwało dzięki *facsimile* Kazimierzy Przyborowskiej z 1880 roku). Popularność *Modlitwy* znalazła odbicie w twórczości [Henryka Mikołaja Góreckiego](#), który kilkakrotnie wykorzystał *cantus firmus* tej pieśni w formie przetworzonego cytatu (*Chorał w formie kanonu*, *Muzyka staropolska* op. 24, I Kwartet smyczkowy op. 62). Odwołał się do niej także Eugeniusz Knapik w operze *Moby Dick*, składając tym samym podwójny hołd: mistrzowi polskiego renesansu i zafascynowanemu jego muzyką Góreckiemu.

Dorota Kozińska

Ilustracja: autor nieznany, [Wikimedia Commons](#), PD